

The background of the slide is a watercolor illustration of several pink flowers with dark centers, scattered across a white background. A blue oval is positioned at the top center, containing the text 'ТЕМА 2'.

ТЕМА 2

Завдання та основні засади (принципи) цивільного судочинства

Принципи

універсальні, загальнозначущі ідеї, основні засади, що мають нормативність та вищу імперативність, що здійснюють загальне керування певною сукупністю норм, які регулюють процедуру оформлення, реалізації та захисту прав, свобод і обов'язків суб'єктів правовідносин, установлених матеріально-правовими нормами, порядок і послідовність дій державних органів і службових осіб, що застосовують правові норми.

нормативна основа права, що покладена в його зміст, принципи виступають як орієнтири його формування, що відображають його сутність і основні зв'язки, які реально існують у правовій системі. У принципах зосереджений світовий досвід розвитку права, досвід цивілізації.

керівні ідеї, положення, провідні засади, що визначають зміст і спрямованість правового регулювання суспільних відносин. Роль і значення принципів права визначається їх природою: вони у концентрованому вигляді виражають сутність і зміст права, тому мають значення керівних положень під час здійснення державою правотворчої, правозастосовчої діяльності.

Ознаки принципів цивільного процесуального права

- 1) принцип включає (виражає) в собі певну ідею (погляд), яка складає його зміст;
- 2) така ідея завжди прямо чи опосередковано повинна бути закріплена в нормативно-правових актах;
- 3) принцип повинен бути безпосередньо пов'язаним з цивільним процесом, визначати його основні властивості;
- 4) принцип повинен мати загальне значення для всього цивільного процесу;
- 5) принцип визначає типові риси цивільного судочинства і може мати винятки, які не є принципом;
- 6) принципи характеризуються значною стійкістю та стабільністю;
- 7) принципами не можуть бути звичайні вимоги (правила), які не складають одну з відомих альтернативних вимог;
- 8) принципами не можуть бути положення, які дублюють інші принципи або які з них виходять.

Значення принципів цивільного процесуального права полягає в наступному:

Відправні положення
на практиці

Орієнтир у
нормотворчій
діяльності, що
дозволяє
удосконалювати
цивільне процесуальне
законодавство

Забезпечення
правильного
розуміння цивільного
процесуального
законодавства

Класифікація принципів

За характером нормативного джерела

Конституційні

Закріплені галузевим
законодавством

За об'єктом правового регулювання

Організаційні

Функціональні

За значимістю

Фундаментальні (абсолютні)

Конструктивні (відносні)

За роллю в регулюванні
процесуально-правового
становища суб'єктів
правовідносин

- процесуально-правову діяльність суду і органу виконання судових рішень
- процесуальну діяльність осіб, які беруть участь у справі, та інших учасників процесу

За дією в системі
права

- Загальноправові
- Міжгалузеві
- Галузеві
- Інституційні

Принципи, закріплені Конституцією України

Принцип верховенства права

Значення:

жодна людина не є вищою від закону;
жодна особа не може підлягати юридичній
відповідальності не інакше як за порушення
встановлених законами правил поведінки;
притягнення особи до відповідальності має
відбуватися в порядку встановленому відповідними
законами

Передбачає:

- Законність
- Правову визначеність норм
- Заборону на свавілля
- Доступ до правосуддя
- Дотримання прав людини
- Недискримінацію та рівність усіх перед законом
- Принцип верховенства права ЄС

Основне **призначення**
принципу верховенства права
полягає в забезпеченні
свободи та прав людини у її
відносинах з державною
владою та державними
органами.

Принцип доступності судового захисту (ст. 8 Конституції України)

Реалізація *принципу доступності судового захисту* забезпечується наступним:

- можливістю кожної особи звернутися за судовим захистом у відповідний компетентний суд. Відмова у відкритті провадження у справі можлива тільки у випадках, передбачених законом;
- наявністю у сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, широких процесуальних прав і покладанням на суд обов'язку сприяти в їхній реалізації;
- наявністю вичерпного переліку підстав зупинити, закрити провадження у справі або залишити заяву без розгляду;
- судові витрати, пов'язані з розглядом справи в суді, незначні, а по деяких категоріях справ зовсім відсутні (Закон України "Про судовий збір");
- можливістю апеляційного і касаційного оскарження судових рішень.

Принцип територіальності й спеціалізації побудови системи судів загальної юрисдикції (ст. 125 Конституції України)

Цей принцип, закріплений Конституцією України, покладено в основу побудови судової системи України, яку відповідно до ст. 3 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» складають суди загальної юрисдикції та суд конституційної юрисдикції.

Створення надзвичайних та особливих судів не допускається. Судова система побудована таким чином, щоб забезпечити доступність правосуддя для кожної особи в порядку, встановленому законодавством України.

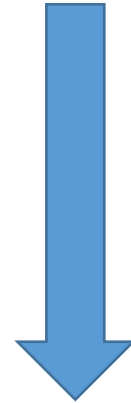
Єдність системи судів загальної юрисдикції забезпечується: єдиними засадами організації та діяльності судів; єдиним статусом суддів; обов'язковістю для всіх судів правил судочинства, визначених законами; обов'язковістю виконання на території України судових рішень; єдиним порядком організаційного забезпечення діяльності судів; фінансуванням судів виключно з Державного бюджету України.

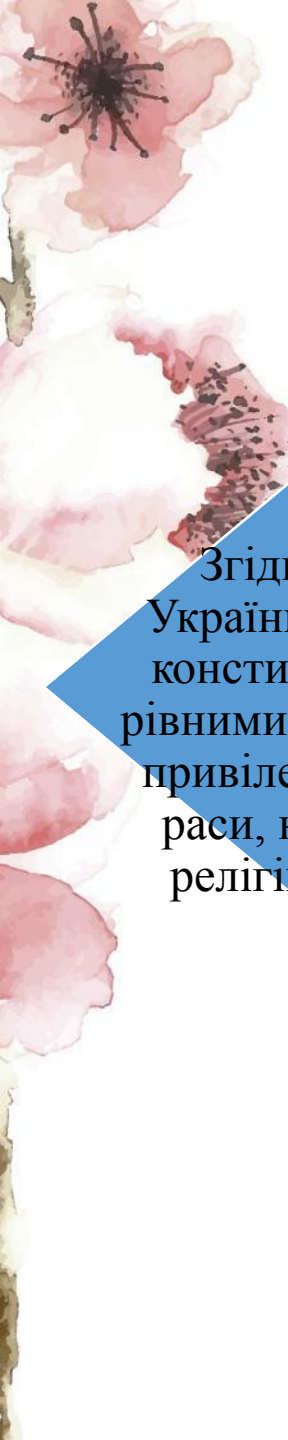
Принцип здійснення правосуддя професійними суддями (ст. 127 Конституції України)

Носіями судової влади є судді. На них Конституцією України покладено функцію здійснення правосуддя.

Для реалізації своїх повноважень судді наділені відповідним статусом. Цей статус є однаковим для всіх суддів, які відрізняються між собою тільки компетенцією та повноваженнями.

Професійні судді не можуть брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-яку іншу посаду, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої. Це конституційне положення про несумісництво (ч. 2 ст. 127 Конституції України) спрямовано на гарантування незалежності суддів при здійсненні правосуддя.

Рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом (п. 2 ст. 129 Конституції України)

Згідно ст. 24, 129 Конституції України всі громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань,

Принцип рівності усіх учасників перед законом і судом закріплений у невід'ємному зв'язку з такими засадами, як повага до честі і гідності усіх учасників процесу, а отже суд зобов'язаний поважати честь і гідність усіх учасників і здійснювати правосуддя на засадах їх рівності перед законом і судом.

Принципи, закріплені законодавством про

Гласність

- Відповідно до даного принципу розгляд справи у судах проводиться усно і відкрито, крім випадків, передбачених ЦПК. Будь-яка особа має право бути присутньою у відкритому судовому засіданні.

відкритість судового процесу

- Ніхто не може бути позбавлений права на інформацію про дату, час і місце розгляду своєї справи або обмежений у праві отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду його судової справи.

Принцип диспозитивності

Диспозитивність в цивільному процесі *полягає* в наданій заінтересованим особам, які беруть участь у справі, можливості вільно здійснювати свої права (матеріальні і процесуальні), розпоряджатися ними, виконуючи процесуальні дії, спрямовані на відкриття провадження у справі, розвиток і припинення справи в суді, а також використовувати інші процесуальні засоби з метою захисту суб'єктивних майнових і особистих немайнових прав і охоронюваних законом інтересів, державних і громадських інтересів.

До змісту принципу диспозитивності входять наступні *основні елементи*:

- 1) порушення цивільної справи в суді;
- 2) визначення характеру і обсягу позовних вимог та заперечень, можливість їхньої зміни;
- 3) розпорядження матеріальними правами і процесуальними засобами їх захисту, зокрема відмова від позову, визнання позову, укладення мирової угоди;
- 4) порушення апеляційного, касаційного провадження, постановка питання про перегляд справи у зв'язку з нововиявленими або виключними обставинами;
- 5) вимога примусового виконання судового акту по цивільній справі.

Принцип процесуальної рівноправності сторін

Даний принцип встановлює для сторін рівні можливості для здійснення ними своїх процесуальних прав і виконання обов'язків.

Цивільне процесуальне законодавство надає сторонам **однакові процесуальні засоби** для захисту і рівну можливість для їх застосування та сприяння судові.

Суд допомагає сторонам у збиранні і залученні до справи доказів; суд зобов'язаний роз'яснити права і обов'язки сторін, попередити про наслідки здійснення або невчинення процесуальних дій; сторонам надсилаються повістки і повідомлення про час і місце судового засідання та проведення окремих процесуальних дій; при розгляді клопотань осіб, які беруть участь у справі, суд заслуховує думку сторін. Суд не може ухвалити рішення, не вислухавши пояснень відповідача.

Принцип змагальності (ст. 12 ЦПК України)

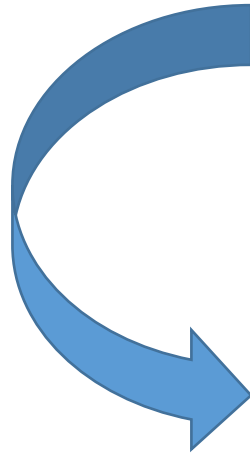
Принцип змагальності виступає *процесуальною гарантією* всебічного, повного і об'єктивного встановлення дійсних обставин справи, прав і обов'язків сторін.

Суть даного принципу полягає у забезпеченні широкої можливості сторонам, які беруть участь у справі, відстоювати свої права та законні інтереси, свою позицію у справі.

Принцип змагальності включає такі *елементи*:

- 1) сторони та інші особи, які беруть участь у справі, мають рівні права щодо подання доказів, їх дослідження та доведення перед судом їх переконливості;
- 2) кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень;
- 3) суд сприяє всебічному і повному з'ясуванню обставин справи: роз'яснює особам, які беруть участь у справі, їх права та обов'язки, попереджує про наслідки вчинення або невчинення процесуальних дій і сприяє здійсненню їхніх прав у випадках, встановлених ЦПК України (ст. 10).

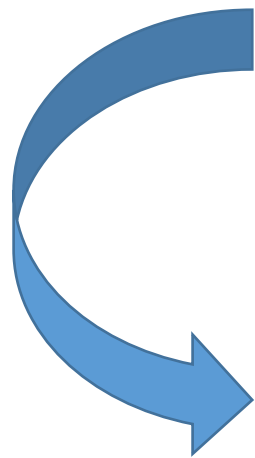
Принцип усності та безпосередності в цивільному процесі

Принцип усності. Розгляд цивільних справ відбувається усно. Усна форма сприйняття фактичного та доказового матеріалу, а також здійснення процесуальних дій панує у цивільному судочинстві.

Принцип безпосередності в цивільному процесуальному праві являє собою таке правило, відповідно до якого суд зобов'язаний безпосередньо дослідити й сприйняти всі докази в справі, тобто забезпечується особисте сприйняття суддями доказового матеріалу.

Принцип пропорційності у цивільному судочинстві

Принцип пропорційності - загальноправовий принцип, спрямований на забезпечення у правовому регулюванні розумного балансу приватних і публічних інтересів, відповідно до якого цілі обмежень прав мають бути істотними, а засоби їх досягнення обґрунтованими і мінімально обтяжливими для осіб, чиї права обмежуються.

Перевір себе

1. Місцевий суд розглядав у судовому засіданні справу про поділ майна між колишнім подружжям Сидоренків. Позивач Сидоренко у судовому засіданні заявив клопотання про відкладення справи, оскільки він хоче звернутися за допомогою до адвоката. Відповідачка, в свою чергу, заперечувала проти відкладення справи, мотивуючи це тим, що у неї немає достатніх коштів щоб звернутися також за допомогою до адвоката.

Суд відмовив у задоволенні клопотання позивачеві, мотивуючи свою відмову тим, що відкладення справи може порушити принцип рівноправності сторін і буде несправедливим для відповідача.

Яким принципом повинен керуватися суд, розглядаючи заявлені клопотання?

2. Відповідно до п. 5 ч. 3 ст. 376 ЦПК України однією з підстав для скасування рішення суду першої інстанції і ухвалення нового рішення або зміни рішення є ухвалення чи підписання оскаржуваного судового рішення не тим суддею, який розглядав справу.

Які принципи цивільного процесуального права віддзеркалює це положення закону?

3. Проаналізуйте норми розділу 1 Цивільного процесуального кодексу і визначіть, у яких статтях закріплюється зміст принципів цивільного процесуального права.

Дякую за увагу!